

Østre Toten
kommune

Innlandet Fylkeskommune
Postboks 4404 Bedriftssenteret
2325 HAMAR

Deres referanse:

Vår referanse (bes oppgitt ved svar):
INWI, 23/5072, 21/487

Dato:
02.03.2023

Regional plan for klima, energi og miljø - innspill til planforslag

Innlandet fylkeskommune har sendt forslag til regional plan for klima, energi og miljø 2023-2030 på høring. Østre Toten kommune slutter seg til planforslaget, med de merknader som framgår i dette brevet.

Østre Toten kommune mener at planutkastet i stor grad tar tak i Innlandets utfordringer på området og inneholder en rekke relevante tiltak, men vil også peke på elementer som bør vurderes justert eller endret i den endelige planen for å tydeliggjøre sentrale fokusområder og styrke sannsynligheten for måloppnåelse innen de tre plantemaene.

Innspillene oversendes med forbehold om politisk godkjenning i utvalg for samfunnsutvikling 15.03.2023.

Generelt om planen

Østre Toten kommune mener at planforslaget er et godt utgangspunkt for en endelig plan, men at det framstår som noe uferdig. Planforslaget har tidvis ambisiøse mål som det kan være krevende å nå. Innlandets store areal og spredte befolkning gir en del særlige utfordringer når det gjelder tiltak innenfor klima og energi. Samtidig har fylket andre naturgitte forutsetninger som kan stille oss i en posisjon til å kunne være en pådriver i det grønne skiftet.

Planen omhandler områdene klima, energi og miljø. Disse temaene må sees i sammenheng, da de er til dels overlappende og krever helhetlige vurderinger og en balansegang mellom motstridende interesser. Samtidig er det viktig at hvert tema får godt nok fokus gjennom hele planen. Det bør også vurderes om begrepet "miljø" i planens tittel bør endres til natur, siden klima som fagområde er en del av miljøområdet. Mange kommuner utarbeider derfor klima- og energiplan og naturmangfoldsplan som to separate dokumenter, og bruken av begrepet *miljø* som hovedtema på lik linje med klima kan derfor skape noe forvirring.

Postadresse:
Postboks 24, 2851 Lena

Besøksadresse:
Rådhusgata 20, 2850 Lena

Telefon:
61 14 15 00

Orgnr.:
964949859

postmottak@ototen.no
www.ototen.no

Det er i innledningen av plandokumentet nevnt mulige interessekonflikter. Slike kan med fordel i større grad drøftes under hvert avsnitt i planen, eksempelvis når det gjelder hyttebygging.

Sammenhengen mellom hovedmål, delmål, strategier og tiltak oppfattes tidvis som uklar. En del tema som beskrives i den tekstlige delen av forslaget er vanskelig å gjenfinne tydelig i handlingsprogrammet. En tydeligere rød tråd gjennom hele dokumentet bør etterstrebes.

Klima

Hovedmålet for klima er at lavutslippssamfunnet skal være ønsket tilstand for Innlandet innen utgangen av planperioden, det vil si innen 2030. Dette framstår som veldig ambisiøst, og kan se ut til å være en misforståelse. Begrepet lavutslippssamfunn brukes normalt om det nasjonale og internasjonale målet for 2050, med utslippsreduksjoner på 90 til 95 % (jf. f.eks. klimaloven). I planforslaget angis tydelig at delmål for klima er 55 % *reduksjon* i klimagassutslipp innen 2030; noe som ikke stemmer overens med hovedmålet om lavutslippssamfunn. Denne uoverensstemmelsen bør avklares i den endelige planen.

Under pkt 3.3 oppgis at anbefalt utslipp innen 2030 er 3 tonn pr innbygger mot dagens 11 tonn. Dette innebærer en reduksjon på over 72 % i løpet av planperioden. Avviket mellom dette og målet om 55 % ut fra 1990-utslipp kunne med fordel vært forklart.

Det etterlyses en oversikt over hvordan de direkte utslippene i Innlandet fordeler seg per sektor, og en tydeliggjøring av om målet om reduksjon i klimagassutslipp på 55 % er tenkt jevnt fordelt på alle sektorer. Spesielt innen landbruk, som står for rundt 40 % av utslippene i Innlandet, foreslås en drøfting av hvordan dette henger sammen med målene i den nasjonale Landbrukets klimaplan som ble vedtatt i 2020. Blant mulige tiltak innen landbruk foreslås at det settes av ressurser til å støtte kommunene i informasjonsarbeid rettet mot både jord- og skogbruk, og at det jobbes mot sentrale myndigheter for at virkemidlene innen landbrukspolitikken i større grad ivaretar klima- og miljøhensyn i matproduksjonen.

Planen omtaler i liten grad indirekte klimagassutslipp. Spesielt etterlyses en tallfesting og drøfting av forbruksbaserte utslipp, som er et av Norges største bidrag til klima- og miljøutfordringene, og betraktelig høyere enn det de direkte utslippene Innlandet står for. Målsettinger og tiltak knyttet til dette temaet bør inkluderes i et klimaregnskap for fylket og i denne planen. Det er positivt med tiltak knyttet til redusert matsvinn i offentlige kantiner og skoler; men dette er på langt nær tilstrekkelig til å bidra til vesentlige reduksjoner i denne viktige utslippskategorien. Det er definert en egen strategi som omhandler å forebygge avfall og øke andelen ombruk, men det er så vidt vi kan se ingen tiltak som følger opp dette annet enn knyttet til matavfall og husdyrgjødsel. Her ligger det et stort potensial i økt ombruk av en rekke forbruksvarer, og det bør defineres konkrete tiltak både for fylkeskommunens egen drift og rettet mot forbrukere.

Innlandet er en av landets største jordbruksfylker, med noe av landets beste matjord. Det etterlyses en tydeligere drøfting rundt hvordan dette gjenspeiles i regionale og lokale målsettinger for jordvern, og om disse målsettingene bør være høyere for Innlandet enn det nasjonale målet. Arealnøytralitet er også et tema som bør vurderes i denne sammenheng. Målsettingene for jordvern bør ses i lys av at det nasjonale jordvernålet som planutkastet viser til skal oppnås allerede innen 2025, og at det er signalisert fra regjeringen at det skal legges fram en oppdatert jordvernstrategi våren 2023 med nye tiltak og et forsterket jordvernsmål. Siden den regionale planen har en tidshorisont fram til 2030, kan derfor målsettingen som er definert i planutkastet være utdatert allerede før planen vedtas.

Delmål 2 under klima inneholder en formulering om at nettoopptaket av klimagasser skal økes i Innlandet i løpet av planperioden. Det er vanskelig å finne igjen tiltak i handlingsprogrammet som bygger opp under en slik målsetning. Innlandet har store skogressurser, og bør kunne ta en ledende rolle i innsatsen med å øke karbonopptaket både i skog og i jord.

En tydeligere drøfting av bærekraftsaspekter knyttet til videre utbygging av fritidsboliger etterlyses også. Tiltak for å øke bruken av eksisterende hytter for å redusere presset på nybygging kan være en mulighet, f.eks. gjennom å være pådriver for løsninger for hyttedeling. Eksemplifisering av tanker rundt hvordan deltidsinnbyggere kan utnyttes som humankapital i «hyttekommuner» kunne være interessant, da det ikke er innlysende hvordan dette kan være en ressurs. Under covid 19-pandemien ble eksempelvis deltidsinnbyggere trukket fram som en utfordring.

Fylkeskommunen forvalter en stor eiendomsmasse. Det ville derfor være naturlig at planen inneholdt tydelige og ambisiøse tiltak knyttet til energieffektivisering og bruk av fornybar energi i egne bygg. På denne måten kan fylkeskommunen gå foran med et godt eksempel innenfor tematikk som støtter to av tre hovedmål for planen. Fylkeskommunen som eier av videregående skoler har også en god mulighet til å drive aktivt holdningsskapende arbeid rettet mot unge, noe som heller ikke er omtalt i planen. Mål og strategier for fylkeskommunens egen drift savnes generelt i planutkastet.

Utslipp fra veitrafikk er en stor kilde til klimagassutslipp i Innlandet. Samtidig er det vanskelig å argumentere for at innbyggerne i mindre tettbygde strøk skal gå over til økt bruk av kollektivtransport all den tid tilbudet er svært begrenset. Det var ønskelig at handlingsprogrammet inneholdt konkrete og ambisiøse tiltak innenfor fylkeskommunens ansvarsområde innenfor kollektivtransport – gjerne fordelt på ulike tiltak for tettbygde og spredtbygde områder. Tilsvarende bør det settes sterkere fokus på videre elektrifisering av bilparken samt videre utbygging av ladeinfrastruktur i fylket.

Det foreslås som tiltak at det utarbeides et klimaregnskap for Innlandssamfunnet generelt og for Innlandet fylkeskommune spesielt, som grunnlag for måloppfølging av planen.

Miljø

Planen vurderes å ha vesentlige mangler innen oppfølgingen av sentrale tema innen miljø. Vannforvaltning er i liten grad omtalt i planen, til tross for at Innlandet har store utfordringer på dette området. Mjøsa er drikkevannskilde for en vesentlig andel av innbyggerne i Innlandet, og viktig som rekreasjon og i turisme. Her og i en del andre av våre innsjøer er eutrofiering et økende problem. Utfordringene med forurensning fra spredt og kommunalt avløp er ikke adressert i planen; til tross for at dette er en vesentlig bidragsyter til forurensning av vassdrag. Forurensning fra landbruket er bare delvis adressert, gjennom henvisning til andre planer. Planen bør tydeliggjøre hvordan Innlandet skal følge opp kravene i EUs vanddirektiv og Oslofjordplanen, som berører en stor andel av Innlandskommunene. Det understrekes at «Oppdrag Mjøsa», som er nevnt i handlingsplanen, ikke omfatter tiltak som tar tak i disse utfordringene.

Det savnes også strategier og tiltak knyttet til den stadig økende forsøplingen av naturen, herunder vassdrag. Dette er en trussel for dyrelivet og bidrar til å spre helse- og miljøfarlige stoffer. Her er det aktuelt med tiltak både knyttet til opprydding og til holdningsskapende arbeid.

Lekkasjer i kommunale vann- og avløpsrør bidrar både til unødvendige klimagassutslipp, energibruk og forurensning. Det er anslått at rundt 30 % av drikkevannet renner ut i grunnen

før det når sluttbruker, noe som gjør Norge til et av de fem dårligste landene i Europa på området. Problemet med inn- og utlekking i avløpsrør er også stort. Det store etterslepet på rehabilitering av vann- og avløpsrør er utfordrende i kommuner med store avstander, og selvkostprinsippet gjør at denne kostnaden må belastes innbyggerne. Det foreslås at fylkeskommunen tar en rolle i å løfte dette temaet mot overordnede myndigheter som en klima- og naturutfordring.

I delmål 3 under miljø er angitt at det skal jobbes for begrensning av utbredelse og hindring av spredning av fremmede arter. Det er uklart hvordan planen skal bidra til dette, da det ikke finnes tiltak i handlingsprogrammet knyttet til denne målsettingen. Det er også ønskelig at det tydeligere angis hvordan det skal jobbes for å ivareta truede arter, herunder pollinerende insekter.

Strategi 2.7 og 2.8 under overskriften «Arealbruk» omhandler henholdsvis utbyggingsgrense mot fjell og utmark, og oppfølging av jordbruksstrategien. Dette er viktige og riktige strategier for å ta av noe av presset mot verdifulle og sårbare arealressurser. Det er imidlertid ikke ført opp noen tiltak knyttet til disse strategiene, og det er da vanskelig å se hvordan planen skal kunne bidra til måloppnåelse. For øvrig vurderes det som veldig positivt at det foreslås å utarbeide et regionalt og etter hvert lokale arealregnskap og naturregnskap.

Energi

Solenergi er nevnt i innledningen av planen, med henvisning til at dette gir færre negative konsekvenser enn andre energiformer, som krever større naturinngrep. Det etterlyses her en nærmere problematisering av større, bakkebaserte solenergianlegg. I skrivende stund er det initielle planer om en rekke slike anlegg i Innlandet; der de samlede negative konsekvensene på naturverdier kan bli vesentlige både i den enkelte kommune og regionalt. Regionale myndigheter kan ta en rolle i å løfte denne problematikken, og i å støtte kommunene i de avveiningene som må gjøres i slike saker med å balansere behovet for energiproduksjon opp mot viktige naturhensyn i et overordnet perspektiv.

Handlingsprogrammet

Handlingsprogrammet inneholder en rekke henvisninger til andre planer og dokumenter, blant annet innen jordbruk, skogbruk og mobilitet. Enkelte av tiltakene som er etterlyst i denne høringsuttalelsen kan helt eller delvis gjenfinnes i disse dokumentene. En slik utstrakt bruk av henvisninger gjør det imidlertid utfordrende å få en god samlet oversikt over planen innhold, ikke minst fordi de dokumentene det vises til også omhandler en rekke andre tema enn klima, energi og miljø. Det anbefales derfor at handlingsplanen beskriver hvilke tiltak det konkret refereres til i andre planer. En annen problemstilling er at flere av dokumentene det henvises til har kortere tidshorisont enn regional plan for klima, energi og miljø; for eksempel gjelder tiltaksplan for jordbruket til 2024, og tilsvarende plan for skogbruket til 2025. Det er ikke omtalt i planutkastet hvordan tiltak på disse områdene skal følges opp når disse dokumentene ikke lenger er gjeldende.

Innen alle tre plantema etterlyses mer holdningsskapende arbeid rettet mot forbrukere, og ikke minst mot barn og unge. Denne gruppen er morgendagens forbrukere, næringslivsledere, politikere og velgere, og en svært vesentlig målgruppe når det gjelder å nå Norges ambisjoner innen klima og miljø på lang sikt.

Flere tiltak i handlingsprogrammet er formulert relativt passivt og med forbehold. Det er ønskelig at flest mulig tiltak formuleres mest mulig konkret og med større utsikter for direkte

effekt og målbarhet. Som eksempel vises til strategi 2.2 under pkt 5.2 Arealbruk: «Vi bør i større grad vurdere å gjenbruke og fortette eksisterende bebygde arealer.» Ut fra viktigheten av å ivareta arealer til landbruk og naturmangfold, jf planens pkt 3.2 og 3.3, kan denne strategien med fordel forsterkes ved å stryke ordet *vurdere*.

Det er i innledningen angitt at handlingsprogrammet i planutkastet ikke angir oppstart og frist for gjennomføring av det enkelte tiltak, men at dette vil bli gjort i den endelige planen. Vi understreker at det er svært viktig at dette følges opp; slik at planen i større grad kan bli et arbeidsverktøy for alle berørte parter, og at det er mulig å etterprøve måloppnåelse. Tilsvarende gjelder informasjon om hvordan tiltakene er tenkt finansiert, som er av stor betydning. Her kan man med fordel se på hvordan dette er fremstilt i regional plan for samfunnstryggleik, som fremstiller dette på en ryddig måte.

En rekke av tiltakene fordrer at kommunene prioriterer ressurser og midler til oppfølging av planen. Eksempelvis er det lagt opp til at kommunene skal opprette interkommunale rådgiverstillinger på området. Det er liten tvil om at kommunene må ha en viktig rolle i å nå planens målsettinger. Samtidig stiller vi spørsmålstegn ved realiteten i dette. Mange kommuner har allerede utfordringer med å følge opp nødvendige tiltak innen planens fagområder, og har få eller ingen ressurser dedikert til dette. I en presset kommuneøkonomi blir klima og miljø lett en budsjettaper til fordel for barn/unge og helse, og det er vanskelig å se at dette vil endre seg i nær framtid. Fylkeskommunen bør derfor tydeliggjøre i planen at en del av disse tiltakene nødvendiggjør at det følger med midler til gjennomføring, og jobbe mot overordnede myndigheter for at dette blir fulgt opp.

Vi savner tydeligere signaler om at fylkeskommunen setter seg i førersetet for et utstrakt samarbeid mot handlekraftig tiltaksgjennomføring. Fylkeskommunen oppfordres blant annet til å etablere en felles møteplass for klima- og miljørådgivere i regionen. En mulig tilnærming er å se nærmere på Klima Viken som en modell for regionalt samarbeid. Denne løsningen kan bidra til kompetanseheving og erfaringsutveksling i kommunene, og legger til rette ved å støtte kommunens klimaarbeid gjennom fylkeskommunale bidrag og initiering og ledelse av felles prosjekter. I kombinasjon med tydelige signaler oppover i myndighetsapparatet om hva som må til for å nå de nasjonale målene innen klima, energi og natur, kunne dette sette Innlandssamfunnet i en best mulig posisjon for å oppnå planens målsetninger.

Med hilsen
Plan- og næringsenheten

Inger Lise Willerud
klima- og miljørådgiver
sign

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.